

Ergen ve Erken Yetişkinlik Dönemindeki Bireylerde Şiddet Algısının Rekreasyonel Fiziksel Aktivite, Zararlı Alışkanlıklar ve Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi*

Hasan Suat AKSU, Selçuk Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Rekreasyon Yönetimi Bölümü,
hasansuat.aksu@selcuk.edu.tr, Konya, Türkiye, ORCID: 0000-0001-8196-129X

Fatih VAROL, Selçuk Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Rekreasyon Yönetimi Bölümü,
fvarol@selcuk.edu.tr, Konya, Türkiye, ORCID: 0000-0002-0258-5220

Öz

Her yıl dünya genelinde 1,6 milyondan fazla insan şiddet nedeniyle hayatını kaybetmektedir. Bu oran şiddet olgusunu dünyada önde gelen ölüm nedenlerinden biri yapmaktadır. Bu noktadan hareketle tasarlanan araştırmanın amacı; ergenliğin son aşamasında olan ve henüz ergenlikten çıkmış olan üniversiteli bireylerin şiddet algılarının cinsiyet, gelir durumu, rekreasyonel fiziksel aktivite süresi ve sigara/alkol kullanımı değişkenleri açısından incelenmesidir. Araştırmada, betimsel tarama deseni ile birlikte basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre cinsiyet, gelir durumu, rekreasyonel fiziksel aktiviteye katılım süresi ve alkol/sigara kullanım durumları arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Sonuç olarak özellikle rekreasyonel fiziksel aktivitelere katılım süresinin artışı ile şiddete yönelik tutumlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu, haftalık rekreasyonel fiziksel aktivite süresi arttıkça şiddete yönelik tutum ortalamalarında azalma olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Rekreasyon, Fiziksel Aktivite, Zararlı Alışkanlıklar, Şiddet Algısı, Ergen Bireyler

Investigation of Violence Perception in Adolescents and Early Adults According to Recreational Physical Activity, Harmful Habits and Demographic Variables

Abstract

More than 1.6 million people worldwide die each year due to violence. This rate makes violence one of the leading causes of death in the world. The aim of the research designed from this point of view; To examine the violence perceptions of university students who are in the last period of adolescence and who have just come out of adolescence in terms of gender, income status, duration of recreational physical activity and smoking/alcohol use variables. In this study, descriptive scanning design and simple random sampling method were used. According to the findings, a significant difference was found between gender, income status, participation in recreational physical activity, and alcohol-cigarette use. As a result, it has been determined that there is a significant difference between the increase in the participation time in recreational physical activities and the attitudes towards violence. In addition, as the weekly recreational physical activity duration increased, it was determined that the average of attitudes towards violence decreased.

Keywords: Recreation, Physical Activity, Harmful Habits, Perception of Violence, Adolescents

*Bu çalışma için Selçuk Üniversitesi Turizm Fakültesi Bilimsel Etik ve Değerlendirme Kurulu'ndan 10.01.2022 tarihli ve 209410 sayılı "Etik Kurul Onayı" alınmıştır.

1. Giriş

Şiddet hayatın her alanında varlığını sürdüren, toplumsal dokuya zarar veren bir olgu olmakla birlikte, insan hayatını, sağlığını, mutluluğunu ve huzurunu tehdit eden evrensel bir sorundur. Her yıl dünya genelinde 1,6 milyondan fazla insan şiddet nedeniyle hayatını kaybetmektedir. Şiddet sonucu ölen insanlardan çok daha fazlası bu duruma bağlı olarak çeşitli fiziksel, zihinsel ve cinsel sağlık sorunları ile yaşamlarına devam etmektedir. Şiddet, dünya genelinde 15-44 yaş arası insanlar için önde gelen ölüm nedenleri arasında yer almakta olup, erkekler arasındaki ölümlerin yaklaşık %14'ünü ve kadın ölümlerinin %7'sini oluşturmakla birlikte, yalnızca şiddetten kaynaklı olarak 2015 yılında dünya çapında 82 bin ergen hayatını kaybettiği çeşitli raporlarda belirtilmektedir (Unicef, 2015; WHO, 2002). Dünya Sağlık Örgütü'nün yayınladığı son raporda, dünya çapında 15-49 yaş arası kadınların neredeyse üçte biri (%27) fiziksel, psikolojik, cinsel, duygusal veya ekonomik olarak bir tür şiddete maruz kalmıştır (WHO, 2021). Covid-19 pandemisi ile birlikte tüm dünyada şiddet olaylarında bir artış tespit edilmiştir. İtalya, İspanya ve Birleşik Krallık 'ta karantinaların başlamasından yaklaşık iki hafta sonra, kadınların gidecek hiçbir yeri olmadığı için aile içi şiddet raporları da artmaya başlarken, Brezilya'da aile içi şiddet %50, Arjantin %25, Kıbrıs'ta %30, Singapur ise %35 oranında bir artış olduğu tespit edilmiştir (Rutgers, 2021).

Bu istatistiksel veriler şiddet kaynaklı ölümlerin kanser ve solunum yolları hastalıkları gibi önde gelen ölüm nedenlerinden bile daha çok ölüme neden olduğunu göstermektedir (Ritchie, 2019). Şiddet sonucunda mağdurların sağlığı üzerinde ortaya çıkan gerek fiziksel gerekse zihinsel sorunlar sağlık sektörü üzerinde bir baskı unsuru haline gelmektedir. Bu nedenle şiddeti doğuran unsurların tespit edilmesi, gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Nitekim 1979 yılında ABD' de yayımlanan "Sağlıklı İnsanlar" adlı raporda bu durum dile getirilmiştir. Raporda toplum sağlığını iyileştirme girişimlerinde şiddet içeren davranışların sonuçlarının göz ardı edilemeyeceği ve şiddeti doğuran nedenlere yönelik mücadelelerin sağlık kuruluşları için en önemli öncelik haline geldiği vurgulanmaktadır (USDHE, 1979). Bu sebeple şiddet fenomenolojisinin multidisipliner olarak ele alınması bir gerekliliktir (WHO, 2021c). Çünkü şiddet olgusunu ortaya çıkaran unsurlar tek bir etkene bağlı olmamakla birlikte, bu unsuru ortaya çıkaran nedenler karmaşık ve farklı düzeylerden etkilenmektedir (Krug, 2002). İlgisiz anne-baba tutumları, okul başarısızlıkları, sosyalleşememe, suça karışan arkadaşlar ile yakınlık, şiddete maruz kalma, ihmal edilme, sevilmemeye korkusu, yoksulluk, televizyon, şiddet içeren bilgisayar oyunları, alkol ve uyuşturucu kullanımı gibi faktörler başlıca nedenlerdir (Dahlberg, 1998; Borum, 2000; Herrenkohl vd., 2000; Dahlberg & Potter, 2001; Funk vd., 2003; Wei, 2007).

Araştırmalar şiddet eğiliminin özellikle ergenlik döneminde (10-19 yaş) ortaya çıktığını, bu dönemde insanın çeşitli biyo-kimyasal değişim süreçlerinden geçerek yetişkinliğe hazırlanma sürecinde nüks edebildiğini ve duygusal gelişimin bu dönemde hızlanmasının da etkisi olabileceğini göstermektedir (Wei, 2007; Saxbe vd., 2018; Ybarra & Thompson, 2018; Rasmussen vd., 2020; Racionero-Plaza vd., 2021). Şiddet eğiliminin tespit edilmesine yönelik, farmakolojik ya da farmakolojik olmayan yöntemlerin ergenler üzerinde sonuçları birçok araştırmacı tarafından incelenmiştir (Ybarra & Thompson, 2018). Farmakolojik olmayan yöntemlerden biri olan rekreatif fiziksel aktivite, eğlendirici-dinlendirici-yenileyici veya geliştirici fiziksel aktiviteleri kapsamaktadır. Rekreatif fiziksel aktivitenin amacı, bireyin fiziksel ve ruhsal sağlığına katkı sağlamaktır. Yapılan araştırmalar bu tür faaliyetlere katılım neticesinde bireyin şiddet eğiliminin azalabileceğini, katılım süresi arttıkça toplumsal gelişiminde pozitif yönde etkileneceğini göstermektedir (Garry & Morrissey, 2000; Iannotti, 2009; Gardner & Gunn, 2009; Gibbs vd., 2020; Kaya vd., 2021; Er vd., 2021).

Şiddet eğilimlerinin artmasında önemli olan bir başka unsur ise bireyin gelir durumudur. Araştırmalar gelir durumu ile şiddetin ortaya çıkmasını sağlayan etkenlerin ilişkili olduğu yönündedir (Rashada & Sharaf, 2016; Colucci & Hassan, 2014; Tauchen vd., 1991). Fajnzylber vd. (2002), otuzdan fazla ülke üzerinde gerçekleştirdikleri bir çalışmada, gelir durumundaki eşitsizliğin fiziksel şiddeti arttırdığını, ekonomik gelişim gösteren toplumlarda ise şiddet içeren eylemlerin azaldığı sonucuna ulaşmıştır. Bir başka çalışmada ise, yoksulluğun şiddet için bir katalizör görevi gördüğü, düşük gelir durumu ile şiddet

eğilimi arasında doğrusal ve pozitif bir ilişki olduğu vurgulanmaktadır (Restless, 2011). Şiddet eğilimi ve sigara/alkol kullanımı arasında da benzer bir ilişki çeşitli araştırmacılar tarafından incelenmiştir (Mayshak vd., 2022; Brem vd., 2018; Spaducci vd., 2020; Lloyd & Ramon, 2017; Robson vd., 2017; Klostermann & Fals-Stewart, 2006). Spaducci vd. (2020) tarafından psikiyatri merkezlerinde gerçekleştirilen bir çalışmada, Birleşik Krallık'ta ilgili merkezlerde uygulanmaya konulan sigara politikası sonucunda, politikanın uygulamaya konmasından sonraki 12 ay içinde, önceki 30 aya kıyasla personele yönelik fiziksel şiddette %47 ve diğer hastalara yönelik şiddette %15'lik bir azalma olduğu tespit edilmiştir. Bu durum sigara kullanımının fiziksel şiddeti yönelik eğilimleri arttırdığını göstermektedir. Alkol kullanımı ve şiddet arasındaki ilişkiyi inceleyen Indu vd. (2018), alkol kullanımının aile içi şiddeti arttırdığını, alkol bağımlısı erkeklerin eşlerinde yüksek oranda gerek fiziksel gerekse psikolojik şiddet emarelerinin mevcut olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Üniversite öğrencileri ve şiddet üzerine gerçekleştirilen çalışmalarda ki temel amaç geleceğin yöneticileri/anne-babaları olacak olan bireylerin şiddete yönelik tutumlarında etkili olan faktörlerin ya da çeşitli değişkenlerin şiddet üzerindeki etkisini belirleyip gerekli önlemlerin alınması üzerine temellendirilmektedir (Bhochhibhoya vd., 2021; Duval vd., 2020). Özellikle Türkiye gibi genç nüfus oranı büyük toplumlarda şiddet araştırmaları toplum geleceği için önemli bir durumu göz önüne koymaktadır. Bhochhibhoya vd. (2021) gerçekleştirdikleri bir çalışmada, üniversite öğrencilerinin yaklaşık %35'i, teşebbüs ve tamamlanmış tecavüz dahil olmak üzere flört partnerleri tarafından uygulanan bir tür cinsel şiddete maruz kaldıklarını, üniversiteli kadınların erkeklere kıyasla önemli ölçüde daha yüksek cinsel şiddet mağduru olduğunu göstermektedir. Ayrıca ilgili çalışmada katılımcıların cinsiyeti, sık sık flörtleşmeleri ve daha düşük cinsel girişkenlikleri, tüm cinsel şiddet türlerinde cinsel mağduriyet riskiyle pozitif olarak ilişkilendirilmiştir. Duval vd. (2020) ise gerçekleştirdikleri çalışmada özellikle flört şiddetinin üniversite öğrencileri için endişe verici bir halk sağlığı sorunu olmaya devam ettiğini, bu konu hakkında hala cevaplanmamış soruların olduğunu vurgulamaktadır. Bu nedenle toplumun geleceğini oluşturan üniversite öğrencileri üzerinde şiddete yönelik çalışmaların gerçekleştirilmesi özellikle genç nüfusun şiddet eğilimlerinin tespiti yönünde yol gösterici olabileceği gibi, bu eğilimlerin değiştirilebilmesi hususunda gerek araştırmacılara gerekse politika yapıcılarına bir bakış açısı kazandırması umulmaktadır.

Mevcut literatür şiddet eğiliminin üzerinde daha çok araştırma gerektiren bir sorun olduğunu, karmaşık yapısı nedeniyle farklı disiplinler tarafından ele alınıp incelenmesi gerektiğini vurgulamaktadır (WHO, 2002; WHO, 2021c). Verilmiş olan bilgilerden hareketle bu betimsel tarama araştırmasının amacı, ergen ve erken yetişkinlik dönemindeki bireylerin şiddet algılarının cinsiyet, gelir durumu, rekreatif fiziksel aktivite süresi ve sigara/alkol kullanımı değişkenleri açısından incelenmesidir. Bu kapsamda araştırmada şu sorulara cevap aranmıştır:

- Ergen ve erken yetişkinlik dönemindeki bireylerin şiddet eğilimleri cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
- Ergen ve erken yetişkinlik dönemindeki bireylerin gelir durumu ile şiddet eğilimi arasında anlamlı bir farklılık bulunmakta mıdır?
- Ergen ve erken yetişkinlik dönemindeki bireylerin şiddet eğilimleri alkol ve sigara kullanım durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
- Ergen ve erken yetişkinlik dönemindeki bireylerin şiddet eğilimleri ile haftalık rekreatif fiziksel aktivite süresi arasında anlamlı bir farklılık bulunmakta mıdır?

2. Yöntem

Araştırmada ergen ve erken yetişkinlik dönemindeki bireylerin şiddet algılarının; cinsiyet, gelir durumu, haftalık rekreatif fiziksel aktivite süresi ve sigara/alkol kullanımına göre incelenmesi amacıyla, araştırmada nicel araştırma desenlerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır.

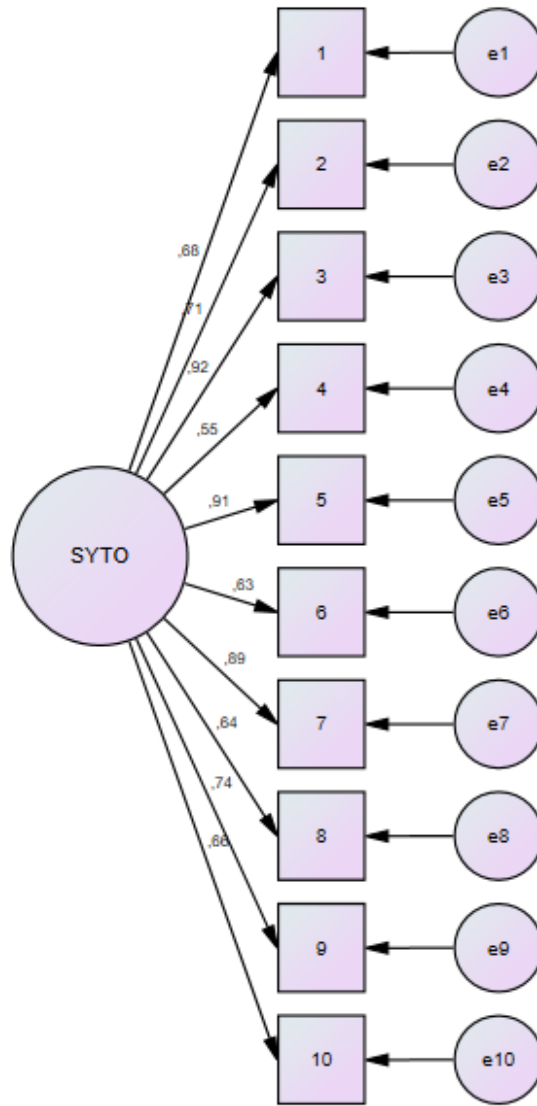
2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Konya Selçuk Üniversitesi oluşturmaktadır. Üniversite rektörlüğünden elde edilen bilgi doğrultusunda kayıtlı olan öğrenci sayısı 64.414, merkez kampüste ön lisans ve lisans düzeyinde öğrenim gören öğrenci sayısı ise 44.354 olduğu tespit edilmiştir (S.Ü., 2021). Bu nedenle araştırma evreni 44.354 kişiden oluşmaktadır. Araştırma örneklemini ise %95 güven aralığı ve %5 hata payı baz alınarak hesaplandığında 381 kişilik bir örneklem grubunun yeterli olacağını göstermektedir. Araştırmaya dahil edilen örneklem grubu, basit tesadüfi örnekleme yöntemine göre belirlenmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları ve Süreçleri

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından oluşturulan katılımcı formu ve Çetin (2011) tarafından geliştirilen “Ergenler için Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği” (ŞYTÖ) kullanılmıştır. ŞYTÖ tek faktör ve 10 maddeden oluşmakla birlikte Likert tipi 5’li derecelendirmeye sahiptir. Ölçek maddeleri ergenlerin şiddete yönelik tutumlarını ölçmektedir. Her madde 1 ile 5 arasında bir puana sahiptir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 10, en yüksek puan ise 50’dir. Tavan puana yaklaşılması şiddet algısının yüksek olduğunu gösterirken taban puana yaklaşılması şiddet algısının düşük olduğunu göstermektedir. İlgili ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .85 olarak ölçümlenmiştir. Bu araştırma kapsamında ise güvenirlik katsayısı .91 olarak tespit edilmiştir. İlgili ölçeğin geçerliliğine yönelik gerçekleştirilen doğrulayıcı faktör analizi sonucunda maddelerin tek faktör altında toplandığı ve faktör yapısının doğrulandığı, doğrulayıcı faktör analizine yönelik uyum (fit) indeksi değerlerinin ($X^2/sd = 2,11$; CFI= 0,91; NFI= 0,90; RMSEA= 0,07; RMR = 0,02) kabul edilebilir uyum indeksine sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Scherbelleh-Engel (2003)’e göre Ki-Kare değerinin $2 \leq X^2/sd \leq 3$ veya 5, CFI değerinin $0,90 \leq CFI \leq 0,95$, NFI değerinin $0,90 \leq NFI \leq 0,95$, RMSEA değerinin $0,05 \leq RMSEA \leq 0,08$, RMR değerinin $0,05 \leq RMR \leq 0,10$ aralığında olması kabul edilebilir uyuma işaret etmektedir. Bu nedenle doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, bu araştırma kapsamında kullanılan ölçeğin geçerli bir ölçek olduğu sonucuna varılmıştır (Şekil 1).

Bir diğer veri toplama aracı ise araştırmacılar tarafından oluşturulan katılımcı formudur. İlgili form ergen ve erken yetişkinlik dönemindeki katılımcıların cinsiyet, gelir durumu, rekreasyonel fiziksel aktivite süresi ve sigara/alkol kullanım durumlarına yönelik bilgiler içermektedir.

Şekil 1. Doğrulayıcı Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Araştırmada kullanılan kişisel bilgi formu ve ilgili ölçek verileri 01.11.2021 – 01.12.2021 tarihleri arasında Selçuk Üniversitesi Merkez Kampüs yerleşkesinde yüz yüze olacak şekilde toplanmıştır. Verilerin toplanması esnasında her katılımcıya yaşı sorulmuş olup 21 yaşından büyük olduğunu beyan eden katılımcılara anket uygulanmamıştır. Bu durumun nedeni kullanılan ölçeğin 14-21 yaş grubu arasında geçerlilik ve güvenilirlik sağlıyor olmasıdır. Ek olarak katılımcılara haftalık olarak rekreasyonel fiziksel aktivitelere katılım gösterip gösterilmediğine yönelik evet hayır seçeneklerine sahip bir soru yöneltilmiştir. Tüm katılımcılar rekreasyonel fiziksel aktivitelere katılım sağladıklarını beyan etmiştir. Toplamda “457” katılımcıdan veri toplanmış olup, elde edilen veriler incelemeye tabi tutulduğunda, cevapları %50 ve üzeri aynı işaretlemeye sahip olan katılımcı verileri ile maddelere birden fazla işaretleme yapan katılımcı verileri tespit edilerek çalışma dışı bırakılmıştır. Hatalı olduğu tespit edilen 16 veri, veri setinden çıkarılarak 441 veri ile analizler gerçekleştirilmiştir.

2.3. Verilerin Analizi

İstatistiksel analizler açık kaynak kodlu “Jamovi” programında gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar ile ilgili demografik bilgilerin değerlendirilmesinde frekans (f) ve yüzde (%) dağılımları kullanılmıştır. Elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini saptamaya yönelik gerçekleştirilen çarpıklık-basıklık testi sonucunda çarpıklık değerinin 1.396 ve basıklık değerinin -2.435 olduğu tespit edilmiştir. Tabachnick ve Fidell (2003), çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 1.5 değerleri arasında olmasının parametrik testlerin yapılması için yeterli bir gösterge olduğunu, ilgili değerlerin arasında olmaması durumunda ise

nonparametrik testlerin yapılması gerektiğini belirtmektedir. Bu nedenle iki bağımsız grup arasında ortalamalar arasındaki farklılığı tespit etmek amacıyla "Mann-Whitney U Testi", ikiden fazla grup ortalamasının karşılaştırılması amacıyla "Kruskal-Wallis Testi" kullanılmıştır.

3. Bulgular

Katılımcıların demografik özelliklerine bakıldığında, %42'si (185) kadın, %58'i (256) erkeklerden oluşmaktadır. Gelir durumlarına bakıldığında %32.7'si (144) düşük, %40.1'i (177) orta ve %27.2'si (120) yüksek gelir durumuna sahiptir. Sigara kullanım oranları ise kullanmayanlar %46.5 (205), ara sıra kullananlar %34.2 (151), kullananlar ise %19.3 (85) oranındadır. Alkol kullanım oranları %49,4 (218) kullanmayanlar, %34.2 (151) oranında ara sıra kullananlar ve %16.3 (72) oranında kullananlar şeklindedir. Son olarak rekreatif fiziksel aktivitelere haftalık katılım süresi olarak 1-59 dakika arasında katılanların oranı %38.8 (171), 60-179 dakika arasında katılanların oranı %35.1 (155), 180 dakika ve üzerinde katılım gösterenlerin oranı ise %26.1 (115) şeklindedir.

Tablo 1. Cinsiyet Durumuna göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	\bar{x}	p	U	Z
Kadın	185	14.98	.00	3463	-11.383
Erkek	256	26.77			

Yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda, ŞYT ölçeği ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($p < 0,01$). Kadınların şiddete yönelik tutumlarının ortalaması (14.98) erkeklere oranla (26.77) çok daha düşük olduğu görülmektedir. Tespit edilen bu farkın etki büyüklüğünün $r = 0.38$ olduğu, farkın orta derecede bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum kadınların erkeklere oranla daha düşük şiddet tutumlarına sahip olduğunu yönünde yorumlanabilmektedir.

Tablo 2. Gelir Durumu, Alkol/Sigara kullanımı ve Rekreatif Fiziksel Aktiviteye Ayrılan Süre Açısından Kruskal-Wallis H Test Sonuçları

Değişkenler	n	\bar{x}	S.s.	Sıra ortalaması	Kruskal Wallis H		Farklılık Scheffe	
					X ²	p		
Gelir Durumu	(1) Düşük	144	18.8	4.0	166.3	89.52	.00	3>2>1
	(2) Orta	177	19.4	4.2	189.5			
	(3) Yüksek	120	29.0	6.6	332.7			
Sigara Kullanımı	(1) Hayır	205	15.4	2.8	119.8	112.21	.00	3>2>1
	(2) Ara Sıra	151	24.6	3.2	280.6			
	(3) Evet	85	29.2	1.9	359.3			
Alkol Kullanımı	(1) Hayır	218	16.2	3.2	144.5	119.43	.00	3>2>1
	(2) Ara Sıra	151	25.1	4.6	243.1			
	(3) Evet	72	32.1	3.7	301.8			
Rekreatif Fiziksel Aktivite Süresi	(1) 1-59 dk	171	30.1	2.9	337.3	240.2	.00	1>2>3
	(2) 60-179 dk	155	17.1	3.1	162.6			
	(3) 180 dk +	115	15.9	3.1	126.7			

Katılımcıların gelir durumu, sigara/alkol kullanımı ve rekreatif fiziksel aktivitelere katılım sürelerine yönelik gerçekleştirilen Kruskal-Wallis testi sonucunda gelir durumu, alkol/sigara kullanım durumu ve rekreatif fiziksel aktivite süresi ile şiddete yönelik tutumlar arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu saptamaya yönelik gerçekleştirilen Post-Hoc Scheffe testi sonucunda tüm gruplar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Sigara kullanım durumuna yönelik bulgular incelendiğinde kullanmayanların ortalamasının 15.4, ara sıra kullananların 24.6 ve sürekli kullananların ortalamasının ise 29.2 olduğu tespit edilmiştir. İlgili gruplar

arasındaki farklılığa yönelik gerçekleştirilen test sonucunda anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Alkol kullanımı içinde bulguların paralellik gösterdiği ortaya çıkmıştır. Alkol kullanmayanların ortalamasının 16.2, ara sıra kullananların 25.1 ve düzenli kullanım gösterenlerin ortalamasının 32.1 olduğu görülmekle birlikte anlamlı farklılık, alkol kullananlar ile ara sıra kullananlar ve hiç kullanmayanlar arasında ortaya çıkmıştır.

Rekreatif fiziksel aktivitelere katılım süreleri dikkate alındığında, haftalık 1-59 dakika arasında katılım gösterenlerin ortalamasının 30.1, 60-179 dakika katılım gösterenlerin 17.1 ve 180 dakika ve üzerinde katılım gösterenlerin ortalamasının 15.9 olduğu görülmektedir. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında gerçekleştiğini anlamaya yönelik gerçekleştirilen post-hoc testi sonucunda; rekreatif fiziksel aktivitelere haftalık katılım süresi 180 dk ve üzerinde olan grup ile, 60-179 dk ve 1-59 dakika aralığında katılım gösteren grup arasında olduğu tespit edilmiştir.

4. Tartışma ve Sonuç

Şiddete yönelik tutumların ölçümlendiği araştırmalarda amaç, birey tutumlarının ölçülmesi ve hangi değişkenlerin bireyi şiddete yönelttiğinin tespit edilip, gerekli önlemlerin alınabilmesidir (Kreager, 2007; Iannotti, 2009; Ybarra & Thompson, 2018; Rasmussen vd., 2020; Racionero-Plaza vd., 2021; Kavlak vd., 2020). Böylece dünyada en çok ölüme sebep olan olgulardan biri olan şiddet olgusunu olabildiğince azaltarak, sağlıklı birey(lerin) ve toplum(ların) oluşmasına katkı sağlayabilecektir (Ritchie, 2019). Şiddet olgusu farklı disiplinlerin bakış açısıyla birçok araştırma ile incelenmiş ve incelenmeye devam etmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün 2002 yılında yayımladığı "Dünya Şiddet ve Sağlık Raporu" nda bu durum ortaya koyulmakta ve konu ile ilgili günümüze kadar yapılmış olan araştırmalarda da sürekli vurgulanmaktadır (WHO, 2002; WHO, 2021c; WHO, 2021b). Bu nedenle mevcut araştırmada ergen ve erken yetişkinlik dönemindeki bireylerin şiddet algıları; cinsiyet, gelir durumu, haftalık rekreatif fiziksel aktivite süresi ve sigara/ alkol kullanımı değişkenleri açısından incelenmiştir.

Bireylerin şiddete yönelik tutumları ile cinsiyet değişkeni arasındaki farklılığı ölçmek için gerçekleştirilen Mann-Whitney U testi sonucunda, erkeklerin şiddete yönelik tutumlarının (ŞYT) kadınlara oranla anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun sebebinin ergenlik döneminde diğer dönemlere nazaran (çocukluk-yetişkinlik ve yaşlılık) çok daha fazla salgılanan testosteron hormonundan kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Zira, araştırmanın bu sonucunu destekleyen ve testosteron hormonunun saldırganlık üzerinde karmaşık ve dolaylı etkilerinin olduğunu ortaya koyan birçok araştırma bulunmaktadır (Çetin, 2004; Ramirez, 2003; Efiltili, 2008; Arslan vd., 2010; Fotouh vd., 2017; Altay & Ceyhan, 2019; Adıbelli & Özkan, 2020). Adıbelli & Özkan (2020), üniversite öğrencilerinin şiddete yönelik tutumlarını ölçümledikleri araştırmada, "Şiddetin Türleri", "Şiddeti Olağanlaştırma", "Kadına Yönelik Şiddet", "Şiddeti Onaylamama", ve "Şiddetin Farklı Boyutları" dahil olmak üzere tüm alt boyutlarda kadınlara oranlara erkeklerin puan ortalamasının daha yüksek olduğunu, bu durumda kadın ve erkek arasında şiddet tutumları yönünden anlamlı bir farklılık olduğunu tespit etmiştir. Araştırmacılar bu durumun nedenini, toplumsal olarak ataerkil bir yapıya sahip olmanın, erkekleri daha çok şiddete meyilli hale getirmesinden kaynaklandığını düşünmektedir. Bir başka araştırma ise Fouth vd. (2017) tarafından Mısır'da 1257 örneklem büyüklüğüne sahip tıp fakültesinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda erkek öğrencilerin kadın öğrencilere kıyasla ŞYT ortalamalarının anlamlı bir şekilde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırmacılar bu durumun sebebi olarak alkol ve sigara bağımlılığının olabileceğini düşünmektedir.

Araştırmanın bir diğer sonucu ise şiddete yönelik tutumlar ile gelir durumu arasında anlamlı bir farklılığın olduğudur. Buna göre bireylerin gelir düzeyi arttıkça şiddet eğilimleri de artmaktadır. Nitekim Özgür vd. (2011) tarafından ergenler üzerinde gerçekleştirilen bir araştırmada gelir durumu ile şiddet eğiliminin aynı ekseninde yükseldiği tespit edilmiştir. Bu durumun sebebi olarak daha yüksek gelir durumuna sahip ailelerin, ergenler üzerinde daha çok baskı kurabilme ihtimalinden kaynaklandığı

düşünülmektedir. Ancak, araştırmanın bu sonucunu destekleyen araştırmalar bulunmasına karşın, şiddete yönelik tutumlar ile gelir durumu arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı yönünde de araştırmalar mevcuttur (Altay & Ceyhan, 2019; Sağlam & İkiz, 2017; Altın vd., 2017). Örneğin Altay ve Ceyhan (2019) tarafından liseli ergenler üzerinde yapılan araştırmada, şiddete yönelik tutumlar ile ailenin gelir durumu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Araştırmacılar bu durumun temel yordayıcısının toplumun her kesiminin, şiddetin ya uygulayıcısı ya da mağduru olduğunu öne sürmektedir.

Sigara ve alkol kullanımının ŞYT üzerindeki etkisine yönelik gerçekleştirilen test sonucunda, alkol ve sigara kullanan bireylerin kullanmayanlara göre şiddete yönelik tutum ortalamalarının yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuç literatürde yer alan birçok araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir (Hastad vd., 1984; Nattiv vd., 1997; Garry 2000; Fouth vd., 2017; Adıbelli & Özkan, 2020). Örneğin, Aygen vd. (2014)'nin, gençlerde şiddete başvurma ya da maruz kalma sıklığını inceledikleri bir araştırmada, alkol ve sigara kullanımının sürekli öfkeye neden olabileceği ve bu durumun şiddet eğilimi ile sonuçlanabileceğini tespit etmişlerdir. Bir başka araştırma ise Adıbelli ve Özkan (2020) tarafından üniversite öğrencileri üzerine gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda alkol ve sigara kullanmayan bireylerin şiddeti kabul etmeme yönünde, kullananlara kıyasla daha olumlu tutum sergiledikleri tespit edilmiştir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre alkol ve sigara kullanımının şiddete yönelik tutumları artırma sebebinin, mevcut uyarıcı maddelerin öfke kontrolü üzerinde negatif etki yaratma potansiyelinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Haftalık rekreatif fiziksel aktivite süresinin ŞYT üzerindeki etkisini anlamak için yapılan inceleme sonucunda, haftalık rekreatif fiziksel aktivite süresi arttıkça ŞYT ortalamalarında azalma olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç literatürde fiziksel aktivite ve şiddet eğilimine yönelik çalışmaların sonuçları ile paralellik göstermektedir (Garry & Morrissey, 2000; Iannotti, 2009; Gardner & Gunn, 2009; Gibbs vd., 2020). Örneğin Gardner ve Gunn (2009), şiddete maruz kalma sıklığı ile sportif rekreatif faaliyetlere (mahalli gençlik toplulukları) katılım arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmada, rekreatif örgütlerinin faaliyetlerine katılım sonucunda bölgesel şiddetin azaldığını rapor etmişlerdir. Araştırma sonuçları bölgelerdeki rekreatif topluluklarının sayısındaki artışın şiddet olayları ile ters orantılı olduğunu göstermektedir. Garry ve Morrissey (2000), takım sporlarına katılım ve risk alma arasındaki ilişkiyi inceledikleri bir araştırmada, grup olarak rekreatif fiziksel aktivitelere katılım gösteren ergenlerin şiddete yönelme, alkol ve uyuşturucu kullanma düzeylerinin oldukça düşük olduğunu, ayrıca bu tür faaliyetlere katılımın yetişkinlik sürecinde de şiddet ve zararlı maddelerden uzak durulmasına neden olabileceğini tespit etmiştir. Iannotti vd. (2009), Amerika ve Kanada'da yürüttükleri bir araştırmada, rekreatif fiziksel aktivitelere katılım ile sağlık göstergeleri arasındaki doğrudan bir ilişki tespit etmişlerdir. Araştırmanın sonuçları rekreatif fiziksel aktivitelere katılım oranı arttıkça şiddet eğilimi, alkol, sigara ve uyuşturucu kullanımının azaldığını, yaşam kalitesinin ve akran ilişkilerinin pozitif yönde arttığını göstermiştir.

Bu araştırmada ergen ve erken yetişkinlik dönemindeki bireylerin şiddete yönelik tutumları yalnızca cinsiyet, gelir durumu, haftalık rekreatif fiziksel aktivite süresi ve sigara/alkol kullanımı değişkenleri açısından incelenmiştir. Araştırma sonuçları özellikle rekreatif fiziksel aktivitelere katılım süresinin artışı ile şiddete yönelik tutumlar arasında ters bir ilişkinin varlığını göstermektedir. Nitekim ilgili alanyazın incelendiğinde bu tür faaliyetlere katılımın birey üzerinde hem bedensel hem de psikolojik faydalar sağladığı deneysel çalışmalarla kanıtlanmıştır (Collingwood vd., 2000; Nambi vd., 2021; Zhang vd., 2021; Nieman & Wentz, 2019; Çuhadar vd., 2019; Cairney vd., 2019; Demirel & Kaya, 2020; Demirel vd., 2021; Bayram & Kavlak, 2021; Kavlak vd., 2021). Ergen ve erken yetişkinlik dönemindeki bireylerin rekreatif fiziksel aktivitelere teşvik edilmesi, yerel yönetimlerin ve üniversitelerin gençlere yönelik rekreatif faaliyetler için alt ve üst yapı yatırımları gerçekleştirilmesi, bu bireylerin hem gençlik hem de yetişkinlik dönemlerinde şiddete yönelik eğilimlerini azaltmada etkin bir rol oynayacağı düşünülmektedir. Araştırma sonuçlarından hareketle oluşturulan öneriler ise şu şekildedir:

- Bu araştırma yalnızca ilgili değişkenler kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Gelecekte bu konu hakkında yapılması tasarlanan araştırmalar ergen ve erken yetişkinlik dönemindeki bireylerin boş zaman perspektifinde katılım göstermiş olduğu rekreasyonel fiziksel aktivite şekli ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkiyi anlamaya yönelik olarak gerçekleştirilebilir.
- Bu araştırma, ilgili değişkenler ile şiddet eğilimi arasındaki farklılıkları tespit etmeye yönelik gerçekleştirilen nicel bir araştırmadır. Ergen ve erken yetişkinlik dönemindeki bireylerin şiddet eğilimi ve rekreasyonel fiziksel aktivite arasındaki ilişkiyi derinlemesine incelemek adına karma yöntem araştırmalarının tasarlanması hem program geliştiricileri hem de rekreasyon yöneticilerine yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.
- Düzenli olarak gerçekleştirilen rekreasyonel fiziksel aktivite programlarının şiddet tutumları üzerindeki etkisini ölçümlemeye yönelik kontrol deney gruplu ön-test son-test çalışmalarına literatürde (İngilizce ve Türkçe) rastlanılmamıştır. Bu sebeple, bu tür bir araştırmanın tasarlanması rekreasyonel fiziksel aktivite programlarının şiddet eğilimi üzerinde nasıl bir değişime neden olduğunu ortaya koyması açısından son derece önemli olduğu düşünülmektedir.
- Rekreasyonel fiziksel aktivitelere katılım süresi arttıkça, şiddet eğilim düzeyinin azaldığı bu araştırma sonuçlarından biridir. Fakat hangi tür aktivitelerin bu eğilimi azalttığı ya da arttırdığı bu araştırma kapsamında değerlendirilmemiştir. Gelecekteki çalışmalarda bu durum göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmesi tasarlanan araştırmaların bu konu üzerine eğilmesi önerilmektedir.
- Rekreasyon program geliştiricileri ve uygulayıcılarına yönelik olarak ise; tasarlanan program sürelerinin mümkün olduğu ölçüde uzatılması tavsiye edilmektedir. Araştırma sonuçlarından da anlaşılacağı üzere aktiviteye katılım süresi ve şiddet eğilimi arasında anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Bu farklılık daha uzun süre aktivitelere katılım sağlayan bireylerin diğer gruplara kıyasla daha düşük şiddet eğilimine sahip olması şeklindedir.

Araştırmanın evrenini Selçuk Üniversitesi merkez kampüsünde öğrenim gören tüm öğrenciler oluşturmaktadır. Bu sebeple araştırma sonuçları yalnızca bu evrene genellenebilir.

Teşekkürler ve Bilgi Notu

Destek Bilgisi: Bu çalışma, Future Trends in Leisure & Recreation (FTLRC-22) kongresinde özet bildiri olarak sunulmuştur.

Etik Onayı: Makalede, ulusal ve uluslararası araştırma ve yayın etiğine uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde **GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism Recreation and Sports Sciences** dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.

Etik Kurul Onayı: Bu makalede veri toplama aşaması için gerekli "Etik Kurul Onayı" Selçuk Üniversitesi Turizm Fakültesi Etik Kurulu'ndan 04.01.2022 tarih ve 209410 sayıyla alınmıştır.

Çıkar Çatışması: Makalede herhangi bir çıkar çatışması ya da kazancı yoktur.

Araştırmacıların Katkı Oranı: Bu çalışma iki yazarın ortak katkıları ile hazırlanmıştır. Katkı oranları: 1. Yazar = %55, 2. Yazar %45 şeklindedir.

Kaynaklar

- Adıbelli, D., & Özkan, İ. (2020). Üniversite Öğrencilerinin Şiddete Yönelik Tutumları ve Etkileyen Faktörler. *Akdeniz Tıp Dergisi*, 6(2), 241-248.
- Altay, C. A., & Ceyhan, E. (2019). Lise Öğrencilerin Yabancılaşma Düzeyleri ile Şiddete Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki. *İlköğretim Online*, 18(4).
- Altın, M., Demir, H., Demirel H., Yalçın, Y. G., & Buğdaycı S. (2017). High School Students' Violence Tendencies. *European Journal of Education Studies*, 3(8), 424-435.
- Arslan, C., Hamarta, E., Arslan, E., & Saygın, Y. (2010). Ergenlerde Saldırganlık ve Kişilerarası Problem Çözmenin İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 9(1), 379-388.
- Aygen M, & Açıık Y. (2014). Elâzığ İlinde Gençlerde Şiddete Başvurma Ya Da Maruz Kalma Sıklığı, Etkileyen Faktörler ve Öfke ile İlişkisi. *Kocaeli Tıp Dergisi*, 3:8-17.
- Bayram, A. T., & Kavlak, H. T. (2021). Rekreatif ve Teknoloji. S. Gül Güneş & F. Varol, (Ed.). *Rekreatif: Disiplinlerarası Yaklaşım ve Örnek Olaylar* içinde (ss. 383 -402). Ankara: Nobel Kitabevi.
- Bhochhibhoya, S., Maness, S. B., Cheney, M., & Larson, D. (2021). Risk Factors for Sexual Violence Among College Students in Dating Relationships: An Ecological Approach. *Journal of interpersonal violence*, 36(15-16), 7722-7746.
- Borum, R. (2000). Assessing violence risk among youth. *Journal of Clinical Psychology*, 56(10),1263- 1288.
- Brem, M. J., Florimbio, A. R., Elmquist, J., Shorey, R. C., & Stuart, G. L. (2018). Antisocial Traits, Distress Tolerance, and Alcohol Problems as Predictors of Intimate Partner Violence in Men Arrested for Domestic Violence. *Psychology of Violence*, 8(1), 132.
- Cairney, J., Dudley, D., Kwan, M., Bulten, R., & Kriellaars, D. (2019, March 13). Physical Literacy, Physical Activity and Health: Toward an Evidence-Informed Conceptual Model. *Sports Medicine*, 49, 371–383. <https://doi.org/10.1007/s40279-019-01063-3>
- Collingwood, T. R., Sunderlin, J., Reynolds, R., & Kohl III, H. W. (2000). Physical Training as a Substance Abuse Prevention İntervention for Youth. *Journal of Drug Education*, 30(4), 435-451.
- Colucci, E., & Hassan, G. (2014). Prevention of Domestic Violence Against Women And Children in Low-Income and Middle-Income Countries. *Current Opinion in Psychiatry*, 27(5), 350-357.
- Çetin, H. (2004). Öğrenci Ergenlerin Şiddete Yönelik Tutumları: Yaş ve Cinsiyete Göre Bir İnceleme (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çetin, H. (2011). Ergenler İçin Şiddete Yönelik Tutum Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *İlköğretim Online*, 10(1), 68-79.
- Çuhadar, A., Yusuf, E. R., Demirel, M., & Demirel, D. H. (2019). Bireyleri rekreatif amaçlı egzersize motive eden faktörlerin incelenmesi. *Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(3), 153-161.
- Dahlberg, L.L. & Potter, L.B. (2001) Youth Violence: Developmental Pathways and Prevention Challenges. *American Journal of Prevention Medicine*, 20,3-14.
- Dahlberg, L.L. (1998). Youth Violence in the United States: Major Trends, Risk Faktors, and Prevention Approaches. *American Journal of Preventive Medicine*, 14(4), 259-271.
- Demirel, M., & Kaya, A. (2020). Çocuklarda Rekreatif Oyunun Fiziksel Aktivite Açısından İncelenmesi. Aygün Y., & Duyan, M. (Ed.), *Çocuk ve Egzersiz* içinde (ss. 31-46). Ankara: Gece Kitaplığı.

- Demirel, M., Kaya, A., Tükel, Y., & Harmandar Demirel, D. (2021). The Relationship between Recreational Awareness and Satisfaction with Life: the Case of University Students. *Ambient Science*, 8(1), 10-13.
- Duval, A., Lanning, B. A., & Patterson, M. S. (2020). A Systematic Review of Dating Violence Risk Factors Among Undergraduate College Students. *Trauma, Violence, & Abuse*, 21(3), 567-585.
- Efiliti, E. (2008). Orta Öğretim Kurumlarında Okuyan Öğrencilerin Saldırganlık ve Denetim Odağının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 213-230.
- Er, Y., Çuhadar, A., Demirel, M., Kaya, A., & Aksu, H. S. (2021). Examination of the relationship between the university students' course-leisure conflict and curiosity. *PJMHS*, 15(3), 929-934.
- Fajnzylber, P., Lederman, D., & Loayza, N. (2002). Inequality and Violent Crime. *The Journal of Law and Economics*, 45(1), 1-39.
- Fotouh, A. M. A., Wassif, G. O., & Sos, D. G. (2017). Violence Attitude and Its Relation to Health-Related Habits in Medical Students' at Faculty of Medicine, Ain Shams University. *Egyptian Journal of Community Medicine*, 35(4), 127-136.
- Funk, J., Elliott, R., Bechtoldt, H., Pasold, T. & Tsavoussis, A. (2003). The Attitudes Toward Violence Scale: Child Version. *Journal of Interpersonal Violence*, 18(2), 186-196.
- Gardner, M. & Gunn, J. B. (2009). Adolescents' Exposure to Violence Community Violence: Are Neighborhood Youth Organizations Protective? *Journal of Community Psychology*, 37(4), 505- 525.
- Garry, J. P., & Morrissey, S. L. (2000). Team Sports Participation and Risk-Taking Behaviors among a Biracial Middle School Population. *Clinical journal of sport medicine*, 10(3), 185-190.
- Gibbs, A., Dunkle, K., Ramsoomar, L., Willan, S., Jama Shai, N., Chatterji, S., ... & Jewkes, R. (2020). New learnings on drivers of men's physical and/or sexual violence against their female partners, and women's experiences of this, and the implications for prevention interventions. *Global health action*, 13(1), 1739845.
- Hastad, D. N., Segrave, J. O., Pangrazi, R., & Petersen, G. (1984). Youth Sport Participation and Deviant Behavior. *Sociol Sport Journal*, 366-373.
- Herrenkohl, T. I., Maguin, E., Hill, K. G., Hawkins, J. D. & Abbott, R. D. (2000). Developmental Risk Factors for Youth Violence. *Journal of Adolescent Health*, 26, 176-186.
- Iannotti, R. J., Kogan, M. D., Janssen, I., & Boyce, W. F. (2009). Patterns Of Adolescent Physical Activity, Screen-Based Media Use, and Positive and Negative Health Indicators in the US and Canada. *Journal of Adolescent Health*, 44(5), 493-499.
- Indu, P. V., Jinu, C. R., Pallikkal, N. R., Sampathkumar, R., & Joy, J. (2018). Experience of Domestic Violence and Psychological Morbidity in Spouses Of Alcohol-Dependent Males. *Indian Journal of Psychological Medicine*, 40(4), 322-327.
- Kavlak, H. T., Bayram, A. T., & Çelen, O. (2020). K Kuşağının Rekreatifliğe Katılımı ve Yaratıcı Düşünme Eğilimi Arasındaki İlişki. B. Bayazıt, E. Karaçar & O. Yılmaz, (Ed). *Spor ve Rekreatif Araştırmaları Kitabı-3* içinde (ss. 44-56). Ankara: Çizgi Kitabevi.
- Kavlak, H. T., Erkekli, S., & Değirmencioğlu, F. (2021). Geçmişin Etkileyici Gücü Retro Pazarlama: Spor Endüstrisine Yönelik Bir Derleme. D. Y. İlgar (Ed). *Spor Bilimlerinde Güncel Konular ve Yaklaşımlar-2* içinde (ss. 103-113). Ankara: Çizgi Kitabevi.
- Kaya, A., Aksu, H. S., & Arslan, F. (2021). Fiziksel Aktivitelere Düzenli ve Düzensiz Olarak Katılım Sağlayan Kadınların Fiziksel Aktivite Özdeğer Algılarının İncelenmesi. *Sportive*, 4.2: 57-76.

- Klostermann, K. C., & Fals-Stewart, W. (2006). Intimate Partner Violence and Alcohol Use: Exploring The Role of Drinking in Partner Violence and its Implications for Intervention. *Aggression and Violent Behavior*, 11(6), 587-597.
- Kreager, D. A. (2007). Unnecessary Roughness? School Sports, Peer Networks, and Male Adolescent Violence. *American sociological review*, 72(5), 705-724.
- Krug, E.G., Mercy, A.J., Dahlberg, L.L., & Zwi, A.B. (2002). The World Report on Violence and Health. *The Lancet*, 360, 1083-1082.
- Lloyd, M., & Ramon, S. (2017). Smoke and Mirrors: UK Newspaper Representations of Intimate Partner Domestic Violence. *Violence Against Women*, 23(1), 114-139.
- Mayshak, R., Curtis, A., Coomber, K., Tonner, L., Walker, A., Hyder, S., ... & Miller, P. (2022). Alcohol-Involved Family and Domestic Violence Reported to Police in Australia. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(3-4), NP1658-NP1685.
- Nambi, G., Abdelbasset, W. K., Elshehawy, A. A., Eltrawy, H. H., Abodonya, A. M., Saleh, A. K., & Hussein, R. S. (2021). Yoga in Burn: Role of Pranayama Breathing Exercise on Pulmonary Function, Respiratory Muscle Activity and Exercise Tolerance in Full-thickness Circumferential Burns of The Chest. *Burns*, 47(1), 206–214. <https://doi.org/10.1016/j.burns.2020.06.033>
- Nattiv A, Puffer J. C., & Green G. A. (1997). Lifestyles and health risks of collegiate athletes: a multi-center study. *Clin J Sport Med*, 7, 262–272.
- Nieman, D. C., & Wentz, L. M. (2019). The Compelling Link Between Physical Activity and the Body's defense system. *Journal of Sport and Health Science*, 8(3), 201–217. <https://doi.org/10.1016/j.jshs.2018.09.009>
- Özgür, G., Yörükoğlu, G. & Baysan Arabacı, L. (2011). Lise öğrencilerinin şiddet algıları şiddet eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(2), 53-60.
- Racionero-Plaza, S., Duque, E., Padrós, M., & Roldán, S. M. (2021). "Your Friends Do Matter": Peer Group Talk in Adolescence and Gender Violence Victimization. *Children*, 8(2), 65.
- Ramirez, J. M. (2003). Hormones and Aggression in Childhood and Adolescence. *Aggression and Violent Behavior*, 8(6), 621-644.
- Rashada, A. S., & Sharaf, M. F. (2016). Income İnequality and Intimate Partner Violence against Women: Evidence From India (No. 222). Frankfurt school-working paper series.
- Rasmussen, L. J. H., Moffitt, T. E., Arseneault, L., Danese, A., Eugen-Olsen, J., Fisher, H. L., ... & Caspi, A. (2020). Association of Adverse Experiences and Exposure to Violence İn Childhood And in Adolescence with Inflammatory Burden in Young People. *JAMA Pediatrics*, 174(1), 38-47.
- Restless, (2011). *Poverty and Crime: Breaking the Vicious Cycle*. <https://www.restlessstories.com/poverties/poverty-and-crime> (Erişim Tarihi: 26.05.2022)
- Ritchie, H. (2019). *What do the people of the world die from?* Erişim tarihi: (27.11.2021) <https://www.bbc.com/news/health-47371078>
- Robson, D., Spaducci, G., McNeill, A., Stewart, D., Craig, T. J., Yates, M., & Szatkowski, L. (2017). Effect of İmplementation of a Smoke-Free Policy on Physical Violence in a Psychiatric Inpatient Setting: An Interrupted Time Series Analysis. *The Lancet Psychiatry*, 4(7), 540-546.
- Rutgers, (2021). *Domestic Violence and the World of Work*. Women Global Leadership Report.
- S.Ü., (2021). 2021-2022 Eğitim-Öğretim Yılı İstatistikleri. https://selcuk.edu.tr/Birim/ogrenci_isleri (Erişim tarihi: 27.10.2021).

- Sağlam, A., & İkiz, F. E. (2017). Ortaokul Öğrencilerinin Şiddet Eğilimleri ile Okula Bağlılık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 16(3).
- Saxbe, D., Khoddam, H., Piero, L. D., Stoycos, S. A., Gimbel, S. I., Margolin, G., & Kaplan, J. T. (2018). Community Violence Exposure in Early Adolescence: Longitudinal Associations with Hippocampal and Amygdala Volume and Resting State Connectivity. *Developmental science*, 21(6), e12686.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods Of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74.
- Spaducci, G., McNeill, A., Hubbard, K., Stewart, D., Yates, M., & Robson, D. (2020). Smoking-Related Violence in a Mental Health Setting Following the Implementation of a Comprehensive Smoke-Free Policy: A Content Analysis of Incident Reports. *International Journal of Mental Health Nursing*, 29(2), 202-211.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics*. Pearson: Boston.
- Tauchen, H. V., Witte, A. D., & Long, S. K. (1991). Domestic Violence: A Nonrandom Affair. *International Economic Review*, 491-511.
- Unicef, (2015). *Violent Deaths*. <https://data.unicef.org/topic/child-protection/violence/violent-deaths/> (Erişim Tarihi: 26.05.2022)
- USDHE, (1979). *Healthy People: The Surgeon General's Report on Health Promotion and Disease Prevention*. Washington DC, United States Department of Health, Education, and Welfare, Public Health Service, Office of the Assistant Secretary for Health and Surgeon General, (79-55071).
- Wei, R. (2007). Effects of Playing Violent Video Games on Chinese Adolescents' Pro-Violence Attitudes, Attitudes Toward others and Aggressive Behavior. *Cyberpsychology & Behavior*, 10(3), 371-380
- WHO, (2002). *World report on violence and health: summary*. Geneva: World Health Organization.
- WHO, (2021). *Violence against women*. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women> (Erişim Tarihi: 26.05.2022).
- WHO, (2021b). *Gender based violence is a public health issue: using a health systems approach*. <https://www.who.int/news/item/25-11-2021-gender-based-violence-is-a-public-health-issue-using-a-health-systems-approach> (Erişim Tarihi: 30.11.2021).
- WHO, (2021c). *Devastatingly pervasive: 1 in 3 women globally experience violence*. <https://www.who.int/news/item/09-03-2021-devastatingly-pervasive-1-in-3-women-globally-experience-violence> (Erişim Tarihi: 27.11.2021).
- Ybarra, M. L., & Thompson, R. E. (2018). Predicting The Emergence of Sexual Violence in Adolescence. *Prevention Science*, 19(4), 403-415.
- Zhang, X.-Y., Song, Y.-C., Liu, C.-B., Qin, C., Liu, S.-H., & Li, J.-J. (2021). Effectiveness of Oral Motor Respiratory Exercise and Vocal Intonation Therapy on Respiratory Function and Vocal Quality in Patients with Spinal Cord Injury: A Randomized Controlled Trial. *Neural Regeneration Research*, 16(2), 375. <https://doi.org/10.4103/1673-5374.290909>